

Dylemat: rozwój szybszy czy bardziej równomierny

WPROWADZENIE

Omówiony zostanie dylemat wyboru, czy wzrost gospodarczy w Polsce ma być szybszy w skali kraju, czy ten wzrost ma być bardziej równomierny regionalnie. Dylemat ten, na poziomie politycznym brzmi, czy gospodarkę należy rozwijać bardziej liberalnie czy też bardziej solidarnie. Tak formułowane dylematy: czy szybciej czy równomierniej, oraz czy liberalniej czy solidarniej, można ze sobą skojarzyć. Rozwój szybszy, czyli bardziej liberalny oraz rozwój równomierny, czyli bardziej solidarny.

W nawiązaniu do tych dwu opcji, zostaną przedstawione wyniki prognozy wzrostu zróżnicowań regionalnych w Polsce, w funkcji tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju. Są to dwa warianty prognozy dla okresu 30 lat. Dla jej sporządzenia użyto modelu struktury przestrzennej kraju, z podziałem kraju na 9 regionów analizy. Przy maksymalnym tempie wzrostu gospodarczego wynoszącym 5,1% w skali kraju różnice regionalne wzrosną z obecnych 1:1,9 do 1:5,2. Przy minimalnym tempie wzrostu gospodarczego wynoszącym 3,1% w skali kraju różnice regionalne wzrosną jedynie do 1:3,5.

Opracowanie składa się z trzech części oraz z wniosków końcowych. W części pierwszej opisano związki występujące między zmianami tempa wzrostu w skali kraju i w skali regionalnej. Dla określenia tych związków posłużono się modelem struktury przestrzennej kraju. W części drugiej przedstawiono wyniki sporządzonej wielowariantowej prognozy zmian tempa wzrostu gospodarczego w obu skalach: krajowej i regionalnej. W części trzeciej przedstawiono sugestie, dotyczące wyboru wariantu prognozy: opcji liberalnej czy też opcji solidarnej. Dodatkowo, dla zilustrowania wyboru między opcją liberalną lub opcją solidarną, omówiono prognozę tempa wzrostu gospodarczego dla poszczególnych regionów na 30 lat. We wnioskach przedstawiono propozycje rozwiązań, dotyczących wyboru opcji.

ZWIĄZEK MIĘDZY ZMIANAMI TEMPА WZROSTU W SKALI KRAJOWEJ I REGIONALNEJ

Poziom rozwoju gospodarczego w Polsce znacznie odbiega od poziomu rozwoju gospodarczego UE. Różnice w tym poziomie, wyrażone wielkością PKB

przypadającą na 1 mieszkańca, wynosiły w 2004 r. około 50%. Aby w przyszłości mogło nastąpić zrównanie poziomów rozwoju gospodarczego Polski i UE, to tempo wzrostu gospodarki Polski powinno być szybsze od tempa wzrostu gospodarki UE. Przykładowo, na koniec I kwartału 2006 r. roczne tempo wzrostu gospodarczego w UE wynosiło 2,5%. Natomiast tempo wzrostu gospodarczego Polski wynosiło 4,6% [European Union..., 2007]. Jeżeli tempo wzrostu gospodarki UE wynosiłoby 3% rocznie, to przy przyszłych tempach wzrostu dla Polski, wynoszących odpowiednio 5%, 5,5% lub 6% rocznie, zrównanie poziomów rozwoju gospodarczego Polski i UE nastąpiłoby odpowiednio po 37, 30 lub 25 latach. Natomiast przy tempie wzrostu Polski wynoszącym 4% rocznie¹, to po 10 latach gospodarka Polski uzyskałaby 54,5% poziomu rozwoju gospodarczego UE; po 20 latach ponad 60%; po 30 latach ponad 66%. Jak wynika z tych porównań, zwiększenie tempa wzrostu o 0,5 pkt. proc. mogłoby spowodować przyspieszenie nadrabiania opóźnień w poziomie rozwoju gospodarczego o kilka lat. Stąd warto pokusić się o zbadanie, w jakim stopniu, większe lub mniejsze różnicowania regionalne, mogą wpłynąć na przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego kraju.

Zwiększenie w latach 1990-2004 poziomu transferu, czyli zwiększenie się różnic regionalnych pomiędzy poziomem dochodu narodowego wytworzonego i podzielonego, spowodowało, że wzrost różnicowań regionalnych w dochodzie narodowym wytworzonym był rekompensowany transferem międzyregionalnym tego dochodu. Pozwoliło to utrzymać na dość niskim poziomie różnicowania regionalne, mierzone dochodem narodowym podzielonym. Polska w latach 2007-2013 ma uzyskać ponad 90 mld € w ramach pomocy unijnej. Pomoc ta zasadniczo zwiększy poziom inwestycji, przyspieszając wzrost gospodarczy. Jednocześnie inwestycje te powinny stworzyć podstawę dla przyszłych, wewnętrznych źródeł wzrostu, gdy pomoc unijna będzie relatywnie znacznie niższa. Obecnie dokonywane wybory w ramach polityki regionalnej będą rzutować na przebieg tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju jeszcze przez bardzo wiele lat.

Oceniając obecny poziom różnicowania regionalnego w Polsce, można stwierdzić, że różnicowania regionalne mierzone dochodem narodowym wytworzonym narastają. Różnicowania te nie są jednak zbyt duże w porównaniu z innymi krajami UE, o wyżej rozwiniętych gospodarkach. W wielu krajach, różnicowania te są nawet większe i przekraczają stosunek 1:3. Natomiast różnicowania regionalne, mierzone dochodem narodowym podzielonym, są w Polsce stosunkowo niewielkie. Ponadto różnicowania te są stabilne i nie ulegają w

---

¹ W latach 1990-2004 średnioroczne tempo wzrostu gospodarki Polski wynosiło 3,2%, a w latach 1995-2004 wynosiło 4,3%.

ostatnich latach istotnym zmianom. Stąd możliwe jest dopuszczenie w przyszłości, do wzrostu różnicowań regionalnych mierzonych dochodem narodowym wytworzonym. Jednocześnie nie musi rosnać zróżnicowanie regionalne, mierzone dochodem narodowym podzielonym. Tym samym, zwiększając zróżnicowanie regionalne, mierzone dochodem narodowym wytworzonym, można wpływać na zwiększenie tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju. Pozwoliłoby to na szybsze zmniejszenie różnic między poziomem rozwoju gospodarczego Polski a poziomem tego rozwoju w krajach UE.

Założono, że istnieje związek między tempami wzrostu gospodarczego i regionów. Związek ten polega na wpływie zmian zróżnicowania poziomu rozwoju regionalnego na tempo wzrostu gospodarczego kraju. Rosnące zróżnicowanie regionów (dywergencja) zwiększa tempo wzrostu gospodarczego kraju, a więc przyspiesza konwergencję krajową. Spadek zróżnicowania (konwergencja regionalna) spowalnia konwergencję krajową. Aby precyzyjniej określić siłę tego związku, opracowano uproszczony model struktury przestrzennej kraju. Model ten tworzy: 9 regionów analitycznych (tabela 1), zwanych dalej regionami, 12 obszarów metropolitalnych, w tym 3 zespoły metropolii, oraz 23 krajowych i 12 międzynarodowych powiązań infrastrukturalnych. Model uwzględnia powiązania funkcjonalne pomiędzy regionami oraz między Polską a otoczeniem zewnętrznym. Powiązania te zachodzą wzdłuż obecnych i przyszłych powiązań infrastrukturalnych. Skutkiem tych powiązań jest skłonność do koncentracji potencjału wytwórczego i ludności w regionach zlokalizowanych wzdłuż środkowych osi modelu. Najwyższa skłonność do koncentracji występuje w regionie Centralnym, w którym przecinają się obie środkowe osie. Skłonność do koncentracji występuje również w obrębie regionów. Następują przepływy do obszarów metropolitalnych. Na środkowej osi N-S, powstały nawet 3 zespoły metropolii.

Tabela 1. Podział Polski na regiony analityczne

Nr regionu analitycznego	Region analityczny	Województwa (NUTS 2) wchodzące do regionu analitycznego
1	Północno-zachodni	zachodniopomorskie
2	Północny	pomorskie, kujawsko-pomorskie
3	Północno-wschodni	warmińsko-mazurskie, podlaskie
4	Zachodni	lubuskie, wielkopolskie
5	Centralny	łódzkie, mazowieckie
6	Wschodni	świętokrzyskie, lubelskie
7	Południowo-zachodni	dolnośląskie, opolskie
8	Południowy	śląskie, małopolskie
9	Południowo-wschodni	podkarpackie

Źródło: opracowanie własne.

Zróżnicowania między regionami mierzone są wartością PKB na 1 mieszkańca. Jednak stosowanie tego miernika może budzić pewne zastrzeżenia zarówno co do pomiaru poziomu życia mieszkańców, jak i do analizy związków pomiędzy tempami wzrostu gospodarczego w skali kraju i w skali regionu². Wyższemu tempu wzrostu w skali kraju spowodowanemu rosnącymi zróżnicowaniami między regionami, mierzonymi PKB na 1 mieszkańca, może towarzyszyć znacznie mniejsze zróżnicowanie regionów mierzone innymi miernikami. Dla potwierdzenia tego stwierdzenia przeanalizowano zróżnicowanie międzyregionalne z użyciem następujących mierników:

- poziomu urbanizacji (w skrócie urbanizacja), czyli udziału ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności regionu w procentach,
- poziomu metropolizacji (metropolizacja), czyli udziału ludności zamieszkałej w metropoliach w ogólnej liczbie ludności regionu w procentach,
- poziomu aktywności zawodowej (aktywność), czyli udziału pracujących w ogólnej liczbie ludności regionu w procentach,
- poziomu PKB na 1 mieszkańca w regionie (dochód wytworzony),
- poziomu spożycia i inwestycji na 1 mieszkańca w regionie (dochód podzielony),
- poziomu PKB na 1 pracującego w regionie (produktywność),
- poziomu wydatków na badania i rozwój na 1 mieszkańca w regionie (badania i rozwój),
- poziomu udziału obszarów nie objętych ochroną przyrody w ogólnej powierzchni regionu (obszary nie chronione) w procentach,
- poziomu uzyskanej do 2005 r. pomocy unijnej na 1 mieszkańca (pomoc unijna).

Mierniki te zostały przeliczone na procenty. Odniesieniem była wartość miernika dla Polski, przyjmowana za 100. Ponadto wyliczono miernik syntetyczny, jako średnią wartość dla 9 mierników. Przedstawiono je w tabeli 2. Zróżnicowanie między regionami³ narasta. Zróżnicowanie to dla 16 województw, mierzone w PKB na 1 mieszkańca, zwiększyło się z 1:1,7 w 1995 r. do 1:2,3 w 2004 r. Dla 9 regionów analitycznych, zróżnicowanie to wynosiło w 1995 r. 1:1,5 oraz 1:1,9 w 2004 r. Porównując ze sobą różnice dla 16 i 9 regionów, to w 1995 r. wynosiły one 1:1,3, a w 2004 r. 1:1,21. Zmieniły się w ciągu 10 lat o 7%. Inny miernik, dochód narodowy podzielony, czyli suma spożycia i

² Podobne podejście reprezentowane jest przez autorów opracowania: [Kalinowski, 2006].

³ Dotyczy to lat 1995-2004, dla którego to okresu dostępne są dane statystyczne o PKB w województwach (regiony NUTS-2), a województwa były podstawą obliczania wartości mierników dla regionów analitycznych.

inwestycji na 1 mieszkańca, jest mniej zróżnicowany regionalnie. Zróżnicowanie tego miernika wynosiło w 2004 r. 1:1,5. Nie uległo znacznym zmianom w minionym dziesięcioleciu, co miało miejsce w przypadku dochodu narodowego wytworzonego. Różnice w tendencjach zmian zróżnicowań regionalnych, mierzonych tymi miernikami wskazują, że narastanie zróżnicowania regionalnego dochodu narodowego wytworzonego nie ma istotnego wpływu na zróżnicowanie regionalne dochodu narodowego podzielonego. Można więc zwiększać zróżnicowanie regionalne miernika dochodu narodowego wytworzonego, zachowując znacznie mniejsze zróżnicowanie regionalne miernika dochodu narodowego podzielonego.

Tabela 2. Zróżnicowanie mierników dla regionów analitycznych w Polsce w 2004 (w procentach)

Regiony	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦	⑧	⑨	⑩
1	115	115	87	90	101	108	30	118	145	101
2	105	148	93	90	92	100	68	100	101	100
3	97	84	91	74	93	84	39	92	61	80
4	96	87	105	96	102	98	64	98	102	95
5	105	152	116	127	120	113	186	111	111	127
6	75	77	102	70	81	68	57	89	54	75
7	108	92	91	92	100	107	51	117	145	101
8	109	171	97	95	118	105	96	85	97	109
9	66	36	93	67	78	75	52	78	62	67
PL	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

① - urbanizacja; ② - metropolizacja; ③ - aktywność; ④ - dochód wytworzony; ⑤ - dochód podzielony; ⑥ - produktywność; ⑦ - badania i rozwój; ⑧ - obszary nie chronione; ⑨ - pomoc UE; ⑩ - wskaźnik syntetyczny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

PROGNOZA ZMIAN STRUKTURY PRZESTRZENNEJ KRAJU

W prognozie przedstawiono współzależne zmiany tempa wzrostu gospodarczego w skalach: kraju i regionów. Proces wzrostu gospodarczego jest procesem długookresowym. Stąd przyjęto, że prognoza zmian struktury przestrzennej kraju będzie sporządzona dla 30-tu lat. Prognozę tę sporządzono posilując się miernikiem dochodu narodowego wytworzonego, liczonego w cenach stałych, odniesionego do skali kraju i regionów. Prognozę sporządzono w 5 wariantach, zakładając różne tempa wzrostu tego miernika. Pierwsze 3 warianty odnoszą się do pierwszego piętnastolecia. Następne dwa warianty obejmują drugie piętnastolecie.

Dla pierwszego piętnastolecia założono:

- wariant 1 (minimalny) – mniejszych zmian narastania zróżnicowania regionalnego, tempo wzrostu gospodarczego jest o połowę niższe od tempa wzrostu z ostatnich 10 lat,
- wariant 2 (średni) – kontynuacja tempa wzrostu z ostatnich 10 lat,
- wariant 3 (maksymalny) – większych zmian narastania zróżnicowania regionalnego, tempo wzrostu gospodarczego o połowę wyższe od tempa wzrostu w wariantcie 2.

Dla drugiego piętnastolecia założono:

- wariant 4 (minimalny) – zmiany zróżnicowań i tempa wzrostu są średnimi z wariantów 1 i 2,
- wariant 5 (maksymalny) – zmiany zróżnicowań i tempa wzrostu są średnimi z wariantów 2 i 3.

Przy sporządzaniu prognozy dla poszczególnych wariantów, dokonano uproszczeń. Założono, że nie zmieni się liczba ludności, zarówno w skali kraju, jak i w poszczególnych regionach⁴. Przyjęto, że przyczyną, która wywołuje zmiany zróżnicowania poziomu rozwoju regionalnego i wpływa na tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju są regionalne różnice w produktywności pracy. Uzyskano pięć wielkości PKB na 1 mieszkańca dla każdego z 9 regionów oraz dla całego kraju w dwóch przekrojach czasu, trzy za 15 lat i dwie za 30 lat. Wynikają one z przyjętych temp wzrostu gospodarczego PKB na 1 mieszkańca dla pierwszego i drugiego piętnastolecia. Od zmian regionalnych temp wzrostu gospodarczego zależą krajowe tempa wzrostu gospodarczego. Czym różnice w regionalnych tempach zmian będą wyższe, tym szybsze będzie tempo wzrostu w skali kraju. Oznacza to narastanie zróżnicowań poziomu rozwoju między regionami. Uzyskane wyniki prognozy przedstawiają się następująco (tab. 3):

Dla pierwszego piętnastolecia, zróżnicowania pomiędzy regionami na koniec okresu, dla poszczególnych wariantów osiągną stosunek: 1:2,3, 1:2,8 i 1:3,4. Natomiast odpowiednie średnioroczne tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju w tym okresie wyniosą odpowiednio: 2,2%, 4,1% i 6,12%. Dla drugiego piętnastolecia, przy zróżnicowaniach regionalnych na koniec okresu 1:3,5 (wariant 4) i 1:5,2 (wariant 5), średnie tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju wyniosą odpowiednio 3,1% i 5,1%. Największe różnice w poziomie rozwoju gospodarczego wystąpią pomiędzy regionami 5 i 6. Relacje między tempami wzrostu gospodarczego w tych regionach a tempem wzrostu gospodarczego w skali kraju, sięgają dwukrotności.

---

⁴ Według aktualnych prognoz demograficznych, liczba ludności w Polsce w ciągu najbliższych 25 lat może się zmniejszyć nawet o 3 mln osób, tj. o ponad 7%.

Tabela 3. Wariantowa prognoza tempa wzrostu PKB na 1 mieszkańca w kraju i w regionach oraz zróżnicowań regionalnych według regionów analitycznych

Regiony (nr wg tabeli 1)	Dla pierwszego 15-lecia			Dla drugiego 15-lecia	
	Wariant 1 (min.)	Wariant 2 (med.)	Wariant 3 (max.)	Wariant 4 (min.)	Wariant 5 (max.)
1	1,4	2,9	4,3	2,2	3,6
2	1,6	3,3	4,9	2,5	4,1
3	1,8	3,7	5,5	2,8	4,6
4	2,3	4,7	7,0	3,5	5,9
5	2,8	5,6	8,4	4,2	7,0
6	1,3	2,7	4,0	2,0	3,4
7	1,7	3,4	5,1	2,5	4,2
8	1,7	3,5	5,2	2,6	4,4
9	1,5	3,1	4,6	2,3	3,9
PL	2,1	4,1	6,1	3,1	5,1
Zróżnicowanie regionalne	1:2,3	1;2,77	1:3,4	1:3,5	1:5,2

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawione prognozy nie wyczerpują wszystkich możliwych wariantów przebiegu zmian zróżnicowań międzyregionalnych i tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju. Pokazują jedynie stosunkowo najbardziej prawdopodobne zmiany, wynikające z przebiegu tych procesów. Zwiększenie w przyszłym 30-letnim okresie zróżnicowania pomiędzy regionami do 1:3,5, czyli o 84%, umożliwi w skali kraju przyrost PKB na 1 mieszkańca o 154%. Oznacza to, że przy średniorocznym tempie wzrostu gospodarczego UE wynoszącym 3%, Polska osiągnie po tym okresie zaledwie 82% poziomu rozwoju UE. Natomiast, przy tym samym założeniu 3% tempa wzrostu gospodarczego UE, dopuszczenie do zróżnicowania między regionami do poziomu 1:5,2, czyli o 174%, umożliwi skrócenie osiągnięcia poziomu rozwoju UE do około 30 lat.

W ten sposób potwierdza się założenie, że występuje związek między tempami wzrostu gospodarczego w skali kraju i w skali regionalnej. Czym różnice w poziomie rozwoju regionów będą większe, tym tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju będzie wyższe. Tym samym zmniejszać się będzie dystans w poziomie rozwoju gospodarki Polski i w wyżej rozwiniętych krajach UE.

WYBÓR WARIANTU PROGNOZY ZMIAN STRUKTURY PRZESTRZENNEJ KRAJU

Nie ma jednoznacznie określonego kryterium wyboru wariantu. Wariant 4, nazwany minimalnym, bardziej odpowiada opcji solidarnej. Wariant 5, nazwany maksymalnym, bardziej odpowiada opcji liberalnej. Zakładając, że celem gospodarowania jest uzyskiwanie maksymalnie wysokiego tempa wzrostu, to kryterium wyboru można ustalić w nawiązaniu do tego celu. Wtedy nie będzie nie-

jednoznaczności w określaniu kryterium wyboru. Warianty odpowiadające obu opcjom są ze sobą nieporównywalne. Proponuje się więc rozważyć inne podejście do wyboru wariantu. Należy potraktować odmiennie opcję liberalną i opcję solidarną. Opcję liberalną należy wiązać z miernikiem dochodu narodowego wytworzonego. Natomiast opcję solidarną należy wiązać z miernikiem dochodu narodowego podzielonego. Wtedy każdą z tych opcji można będzie maksymalizować. A więc szybciej rozwijać i jednocześnie równiej dzielić. Ograniczeniem w tej maksymalizacji jest jednak współzależność występująca między tymi dwoma miernikami w poszczególnych regionach.

Jak wynika z tabeli 2, porównując ze sobą mierniki dla regionów, dotyczące dochodu narodowego wytworzonego i dochodu narodowego podzielonego, jedynie region Centralny ma nadwyżkę. W pozostałych regionach kraju, występują niedobory. Największy niedobór występował w regionie Południowym i wynosił aż 23%.

Na wzrost zróżnicowań regionalnych wpływają 4 zjawiska. Są to: nierównoważne migracje międzyregionalne, retransfer między regionami części wartości inwestycji, efekt korytarzowy wywoływany przez infrastrukturę techniczną, zwłaszcza transportową oraz stabilność wzrostu gospodarczego w regionach.

Nierównoważne migracje międzyregionalne polegają na tym, że salda migracji między regionami o wyższym poziomie rozwoju a regionami o niższym poziomie są dodatnie dla regionów wyżej rozwiniętych i są ujemne dla regionów o niższym poziomie rozwoju. Migracje te powodują zmniejszanie się zróżnicowań mierników dochodowych. Miernik szczególnie użyteczny dla pomiaru zróżnicowań regionalnych, jakim jest dochód narodowy podzielony, zmniejsza się na skutek napływu nowych mieszkańców do regionów o wyższym poziomie rozwoju, a także zmniejsza swoją wartość w wyniku odpływu mieszkańców z regionów o niższym poziomie rozwoju. Jak wynika z kierunków i natężeń przepływów, migracje koncentrują się w regionach wzdłuż środkowych osi modelu struktury przestrzennej kraju, czyli w regionach o wyższych poziomach rozwoju.

Retransfer między regionami części wartości inwestycji polega na przepływie części otrzymanej pomocy między regionami. Saldo tych przepływów jest korzystne dla regionów, w których produktywność jest wyższa. Tym samym rosną różnice regionalne. Retransfer części wartości inwestycji to dodatkowy napływ środków do regionów o wyższym poziomie rozwoju. Jak wynika z danych zawartych w tablicy 2, dotyczących napływu pomocy unijnej, pomoc ta jest wyższa w regionach o wyższym poziomie rozwoju. Decyduje o tym zasada oceny efektywności stosowana przy przydzielaniu pomocy. Dodatkowo, część z tej pomocy jest w trakcie realizacji inwestycji retransferowana do regionów o wyższym poziomie rozwoju.

Oddziaływanie efektu korytarzowego infrastruktury na regiony wpływa na zwiększanie się różnic międzyregionalnych. Infrastruktura poprawia produktywność w regionach bogatszych. Jednocześnie podnosi poziom życia w regionach

uboższych. Efekt korytarzowy zwiększa różnice regionalne, wyrażone miernikiem produktywności pracy. Jednocześnie zmniejsza te różnice regionalne, wyrażone miernikiem poziomu dochodu narodowego podzielonego. Zwiększanie się różnic, a tym samym przyśpieszenie tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju, jest szczególnie widoczne w modelu struktury przestrzennej. Uwidacznia się to w przebiegu autostrad, które obsługują regiony środkowe i zespoły metropolii. W regionach tych występuje obecnie i będzie występować w przyszłości najwyższe tempo wzrostu gospodarczego.

Stabilność wzrostu gospodarczego w regionach może sprzyjać konwergencji regionalnej. Niestety w Polsce, w ostatnim dziesięcioleciu, tempo wzrostu w regionach było niestabilne. Wahania tempa sięgały 10 punktów procentowych. Stosunkowo wyższą stabilnością cechowały się regiony położone wzdłuż środkowych osi kraju. Ta niestabilność tempa wzrostu gospodarczego wywoływała zwiększanie zróżnicowań między regionami. Jednocześnie wpływała na tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju.

Gdyby przyjąć, że byłaby realizowana opcja równomierności, to wraz ze zmniejszaniem się różnic regionalnych w tempie wzrostu regionalnego (dla wariantu 4 wynosiły one 1:1,75, a dla wariantu 5 1:2,1), przy tych różnicach wynoszących 1:1,5, tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju za 30 lat może obniżyć się do około 2,5% rocznie. Według prognozy struktury przestrzennej kraju, czeka nas realizacja wariantu uznanego za solidarny. Byłby to wariant, w którym średnie tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju dla okresu trzydziestoletniego byłoby zbliżone do tempa według wariantu 4, czyli minimalnego. Dla pierwszego dziesięciolecia, średnie tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju mogłoby wynieść około 4,7% rocznie. W miarę wysokie tempo wzrostu będzie można zawdzięczać unijnej pomocy, która spowoduje około 1/2 tego przyrostu. W drugim dziesięcioleciu prawdopodobnie zmniejszy się pomoc unijna. Stąd, średnie tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju może zmniejszyć się do poziomu 3,9% rocznie. Natomiast w trzecim dziesięcioleciu, średnie tempo wzrostu gospodarczego, bez unijnej pomocy, może wynieść zaledwie 2,7% rocznie. Tym samym nie uzyskamy celu, jakim jest osiągnięcie na tyle wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, aby zrównać w najbliższym 30-leciu poziomy rozwoju gospodarczego Polski i UE.

WNIOSKI

Z przeprowadzonej analizy wynika wniosek ogólny i wnioski szczegółowe. Wniosek ogólny jest taki, że jeśli zwiększy się zróżnicowania między regionami, to będzie można uzyskać wyższe tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju, czyli konwergencję krajową. Do pomiaru dwóch rodzajów zjawisk, konwergencji krajowej i zróżnicowań regionalnych, celowe jest użycie różnych mierników.

Dla konwergencji krajowej najważniejszym miernikiem jest miernik dochodu narodowego wytworzonego, czyli PKB przypadający na 1 mieszkańca. Natomiast dla konwergencji regionalnej najlepszym miernikiem jest dochód narodowy podzielony, czyli suma spożycia i inwestycji przypadająca na 1 mieszkańca.

Wnioski szczegółowe są następujące:

- do analizy związków występujących między tempem wzrostu gospodarczego w skali kraju a różnicowaniami regionalnymi użyteczny jest model struktury przestrzennej kraju,
- strukturę przestrzenną kraju charakteryzują większe różnice między regionami wyrażone dochodem narodowym wytworzonym na 1 mieszkańca, niż różnice wyrażone produktywnością pracy i jeszcze mniejsze różnice wyrażone dochodem narodowym podzielonym na 1 mieszkańca,
- dla przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego w skali kraju, celowe jest zwiększanie różnicowań między regionami, nawet do poziomu 1:5, co wynika z wariantowej prognozy zmian struktury przestrzennej, obejmującej poziomy krajowy i regionalny,
- dla określenia obu rodzajów zmian w skali krajowej i regionalnej, celowe jest stosowanie odmiennych mierników: dla skali krajowej miernika dochodu narodowego wytworzonego, a dla skali regionalnej dochodu narodowego podzielonego – współzależność między nimi określa miernik produktywności pracy,
- na oba mierniki korzystne dla obu skal, krajowej i regionalnej, wpływają nierównoważne migracje, retransfery inwestycji (kapitału), efekty korytarzowe infrastruktury i stabilność temp wzrostu regionalnego,
- wsparcie zewnętrzne dla regionów o niższym poziomie PKB na 1 mieszkańca, kosztem regionów lepiej rozwiniętych, wpływa co prawda na zmniejszenie różnicowań regionalnych, ale jednocześnie hamuje tempo wzrostu gospodarczego w skali kraju.

LITERATURA

- European Union [2007], *Short-term indicators*, CSO, Warszawa.
- Fiedorowicz K. [2005], *The Cause of Regional Growth Dynamism Diversity in Poland*, Publication of Regional Growth Agendas, International Conference RSA, Aalborg, Danmark.
- Fiedorowicz K. [2007], Studnicki T., *The Influence of Changes of Spatial Structure on the Convergence of Polish Economy*, International Conference RSA – Region in Focus, Lisbon, Portugal.
- Kalinowski T. (red.) [2006], *Sukces rozwojowy polskich województw*, IBnGR, Gdańsk.
- Sytuacja demograficzna Polski i założenia polityki ludnościowej w Polsce. Raport 2004* [2006], Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa.

Streszczenie

Możliwe są dwa warianty przyszłego wzrostu gospodarczego w Polsce. Są to: wzrost szybszy z narastaniem różnic regionalnych i wzrost wolniejszy, o mniejszych różnicach regionalnych. Używając modelu struktury przestrzennej kraju, sporządzono wariantową prognozę wzrostu gospodarczego, obejmującą zarówno tempo wzrostu w skali kraju, jak i zróżnicowania regionalne poziomu rozwoju. W zależności od założonego celu: czy to ma być wzrost szybszy czy też bardziej równomierny, uzyska się różnice w tempie wzrostu gospodarczego w skali kraju. Różnice te mogą wynieść nawet 2% rocznie. Oznacza to 10-letnią różnicę w uzyskaniu przez Polskę średniego poziomu wzrostu gospodarczego w UE.

The Dilemma: Faster or More Balanced Economic Growth*Summary*

There are two possible variants of further economic growth in Poland. They are as follows: faster growth with increasing regional differences or slower one with minor regional differences. Using the model of spatial structure of the state, a forecast of economic growth was produced referring to the pace of the economic growth on a national scale, as well as to the regional differences of the pace of the growth. Depending on set target, whether it is faster growth or well-balanced growth, one will achieve differences in the pace of the economic growth. These discrepancies may reach 2% a year. It means that Poland might be catching up the average economic growth of the EU for 10 years running.